

ТВОРИ ПРО ВІЙНУ
ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ
ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
Богиня Лариса (ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка», м. Полтава, магістрантка)
Наук. керівник – доц. Нікітіна А.В.

Сучасні тенденції трансформації освітньої системи України акцентують все більше уваги на формуванні та розвитку нових життєвих компетентностей і стратегій, гнучкості та мобільності соціальної поведінки. Події останнього десятиліття підтверджують, що одним із найактуальніших завдань нової української школи (НУШ) є створення умов для формування громадянської та соціальної компетентностей особистості, для якої демократичне громадянське суспільство має бути осередком як для розкриття її власного потенціалу, задоволення особистих потреб, так і для вирішення суспільно значимих питань і задоволення суспільних інтересів.

Пріоритетом у навчально-виховному процесі, за Концепцією НУШ, є розвиток свідомої, самодостатньої, усебічно розвиненої особистості; людини, здатної критично мислити, вміти спілкуватися та взаємодіяти з іншими людьми; патріота, відповідального за процеси, що відбуваються в державі; інноватора й активного учасника суспільного життя. Ці характеристики визначають сформованість громадянської та соціальної компетентностей, перша з яких трактується як здатність розуміти, поважати та захищати права, обов'язки й інтереси кожної людини, а друга – як усвідомлене відчуття себе частиною суспільства, особистості зі сформованими навичками ефективної комунікації.

Дослідженню формування означених компетентностей присвятили свої праці М. Айзенбаррт, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко, О. Косенчук, С. Курінна, О. Стаєнна, Т. Піроженко, Т. Поніманська, І. Бех, Н. Бібік, Л. Козак, І. Жадан, Т. Ремех та інші. Більшість науковців розуміють громадянську компетентність як здатність і готовність особистості активно й ефективно діяти відповідно до демократичних принципів на основі активної життєвої громадянської позиції і внутрішньої готовності до її реалізації.

Поняття «соціальна компетентність» розглядається як цілеспрямованість на досягнення життєвого успіху, свідоме набуття знань, накопичення досвіду взаємодії у соціумі, застосування цих знань і особистого досвіду у житті (суспільному й особистому).

До особистісних характеристик, що розвиваються у процесі формування цих компетентностей, належать, зокрема: патріотизм (любов до рідної країни, знання її історії, державотворчого шляху, боротьби за незалежність, усвідомлення важливості незалежності); розуміння й дотримання демократичних цінностей; знання власних прав і обов'язків, сумлінне ставлення до виконання останніх; активна життєва позиція та готовність брати участь у суспільно-політичному житті; уміння відповідати за свої слова та вчинки; ефективна взаємодія на всіх рівнях (від сім'ї, колективу до громади).

Без сумніву, такі характеристики найефективніше розвиваються під час вивчення гуманітарних предметів, зокрема й української мови. Одним із завдань учителя-словесника, на нашу думку, є підбір і лінгводидактичний аналіз матеріалів, опрацювання яких здатне забезпечити не лише формування необхідних для участі у суспільних процесах умінь і навичок, а й формування мотивації до свідомої участі в них; становлення активної позиції щодо реалізації демократичних цінностей в Україні.

Сучасна молодь є свідком боротьби українців за незалежність, за право вільно жити у своїй державі, адже саме життя створює умови для набуття досвіду громадянської дії, усвідомлення демократичних цінностей суспільства, формування навичок комунікативної взаємодії. На сьогодні існують численні письмові свідчення, прозові й поетичні твори, відеоматеріали, фільми щодо подій, які відбуваються в Україні і свідчать про становлення громадянського суспільства й продовження нашої боротьби. Дидактичний потенціал цих матеріалів потребує аналізу, осмислення, креативного підходу педагога.

До прикладу, візьмемо вірш Павла Вишебаби «Доньці», що став відповіддю на запитання його доньки: «Про що тобі

написати?», а рядок із нього «Тільки не пиши мені про війну» дав назву поетичній збірці автора, який зі зброєю в руках стоїть на захисті батьківщини. На нашу думку, цей вірш можна запропонувати як компонент уроку української мови в 11 класі під час опрацювання морфологічної норми дієслів і дієслівних форм.

Сучасні технології уможливають порівняння виразного читання тексту одним із учнів (або вчителем) із оригінальним читанням автора та його побратимів [2], активне слухання яких підсилює емоційну складову уроку, сприяє формуванню «духовного світу учнів, цілісних світоглядних уявлень, системи загальнолюдських, національних, особистісних ціннісних орієнтирів» [5, с. 95].

Наведемо приклади деяких завдань і запитань:

1. Для формування загальнокультурної компетентності:

- Як ви думаєте, чому автор адресував це поетичне послання своїй доньці?;

- Що ви знаєте про Павла Вишебабу і його поезію?

- Яких іще українських письменників і поетів, що беруть участь у сучасній визвольній війні, ви знаєте? Які їхні твори ви читали, про які чули?

2. Для формування лінгвістичної компетентності:

- Які дієслівні форми використані в тексті? Яку стилістичну роль вони відіграють?

- Назви яких представників флори і фауни вживає автор у тексті? Чи відомі вам ці назви? Чи є вони активно вживаними у мовленні мешканців вашого регіону?

3. Для формування мовленнєвої та комунікативної компетентностей:

- Які рядки поезії спонукають адресата до комунікації? Як би ви відповіли на запитання автора?

- Які думки й емоції викликало у вас прослуховування, читання та аналіз цих поетичних рядків?

- Спробуйте написати листа авторові з розповіддю про життя, що вирує навколо вас (у віршованій формі, есе, відео);

- Складіть план на своє найближче майбутнє (рік) з використанням дієслів майбутнього часу.

Звісно, цей перелік не є вичерпним, адже текст вірша багатий на дидактичні можливості, які розкриє креативний вчитель. Та навіть скорочений аналіз дозволяє спрогнозувати зацікавленість учнів питаннями комунікації з рідними і друзями у лихі часи, планами на повоєнне життя, розкриє перед ними світ літературних творів, написаних учасниками буремних подій.

Подальші розвідки з досліджуваної проблеми вбачаємо у створенні текстотеки художніх і публіцистичних творів, зокрема авторів-ветеранів російсько-української війни, лінгводидактичного аналізу текстів, укладання матеріалів для розвитку ключових компетентностей засобами української мови у старшій школі.

Список використаних джерел

- 1. Вишебаба П.** «Тільки не пиши мені про війну»[Текст] :Павло Вишебаба. – Київ: Вид-во Однієї Книги, 2022. – 112 с.
- 2. Вишебаба П.** «Доньці». Режим доступу:https://youtu.be/ybWS0zwfsn4?si=1E5V0UuLWNZooU_d.
- 3. Жадан І.** Громадянська компетентність: соціальні очікування і реалії : монографія. Кропивницький, 2022. 110 с.
- 4. Магдич Т.** Аналіз сутності поняття «громадянська компетентність» у системі психолого-педагогічних та лінгводидактичних категорій. Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/32755/1/%D0%9C%D0%B0%D0%B3%D0%B4%D0%B8%D1%87.pdf>
- 5. Нікітіна А.** Лінгводидактичний аналіз тексту в професійній діяльності українського словесника. *Український словесник і сучасна науково-освітня парадигма*: зб. матеріалів круглого столу. Полтава: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. С. 81-100.
- 6. Ремех Т.** Сутність і структура громадянської компетентності учня нової української школи. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. С. 34-41

Відомості про автора

ІІІ Богиня Лариса Вікторівна
Місце роботи Полтавський державний медичний університет
Посада Директор навчально-наукового центру з підготовки іноземних громадян
Науковий ступінь та вчене звання -----
Напрямок роботи конференції Лінгвокраєзнавчі й літературні студії
Тема доповіді Твори про війну як один із засобів формування громадянської та соціальної компетентностей
Науковий керівник доц. А. Нікітіна
Електронна адреса bogynialv@gmail.com
Телефон +380503465759